

בס"ד

**שיחתו השבועית של ראש הישיבה - הרב יוסף צ. בן-פורת
הכוח הגדול שניתן למעשה האדם
בראשית, שנת תשפ"א**

מהות האדם

"וַיֹּאמֶר אֱ-לֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ... וַיִּבְרָא אֱ-לֹהִים אֶת הָאָדָם
בְּצַלְמוֹ בְּצַלְמֵ אֱ-לֹהִים בָּרָא אֹתוֹ" (בראשית א, כו-ז).

פירשו חז"ל, שהקב"ה אמר לכל הנבראים, הן העליונים והן התחתונים, שיתן כל אחד מעצמו, כש"כ רבינו הגר"ח זצ"ל בשם סדר פרקי המרכבה: "וכל הכוחות פרטים הנמצאים בכל העולמות עליונים ותחתונים, כולם נתנו כוח וחלק מעצמותם בבנינו, ונכללו בו במספר פרטי כוחותיו שבו".

ומכולם יחדיו נברא גוף האדם, ואז נתן בו השי"ת נשמה (ב, ז): "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה".

משמעות הביטוי "צלם אלוקים"

המילה "צלם אלוקים" צריכה ביאור, שהרי כתב הרמב"ם ביי"ג העיקרים: אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף ואין לו דמיון כלל, אם כן מה משמעות המילה "צלם אלוקים"?

פירוש המילה "אלי" – הוא כוח. והמילה "א-להים" – בעל הכוחות כולם (שו"ע או"ח סי' ה). כלומר, שאדם כלול מכל פרטי כוחות הבריאה (נפה"ח ש"א, פ"ו), ותפקידו הוא למלוך על כולם.

תפקידו של האדם הוא להיות עבד ה'. אנו אומרים מידי בוקר "לעת נעשה בחפצו כל אזי מלך שמו נקרא". מבואר בספרים, שברא את העולם מכיוון שרצה להיקרא "מלך", כתב רבינו-בחי, שמכיוון שאין מלך ללא עם, לכן נברא האדם. משה

www.hybp.co.il כתובת האתר של ישיבת "אשרי האישי"

רבינו שהרמב"ם מגדירו (הקי' לסדר זרעים) מבחר המין האנושי, זכה לתואר (דברים לד, ה) "עֶבֶד ה' ", כלומר, שהוא הגיע לדרגת האדם השלם. אנו מדגישים זאת בתפילת שחרית של שבת "ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו". שהשמחה של משה אינה בדברים הגדולים והכבירים שהוא עשה, מכיוון שאת כולם הוא עשה מכוחו של השי"ת, אלא בכך שהצליח לשעבד את עצמו באופן מוחלט לבורא עולם.

בכך שהאדם מפעיל את כל כוחותיו אך ורק בהתאם לרצון ה', הוא עבד אמיתי, מכיוון שכך, הקב"ה נקרא "מלך". בגמרא (ר"ה לא, א) אמרו שבשיר של יום ששרו בבית המקדש, אמרו ביום השישי (תהלים צג, א): "ה' מלך גאות לבש", "מפני שביום זה גמר מלאכתו ומלך עליהם". פירוש הדבר, ביום זה נברא אדם הראשון ואז נתגלתה מלכותו ית'.

מכאן נבין, מה היה כשלוננו של האדם. הפיתוי של הנחש היה, שאם יאכלו מעץ הדעת יהיו (ג, ה): "וְהָיִיתֶם כְּאֱלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע", כלומר, במקום שאתם תהיו משועבדים לאלוקים, אתם תהפכו לאלהים בעצמכם. משמעות הדבר, מרידה במלכות שמים. לכן אמרו חז"ל (סנהדרין לח, ב): "אדם הראשון מין היה", פירש"י: "נוטה לעבודת כוכבים". הווי אומר, שלא היה כאן חטא נקודתי, אלא שבירת הרצון האלוקי לבריאת העולם ותכליתו, לכן נגזרה עליו מיתה, מכיוון שהוא איבד את זכות קיומו. בכך שהאדם כלל בגופו ובנפשו את כל הנבראים כולם, הרי שאם היה משעבד עצמו לרצון ה', נמצא שכל הנבראים כולם נמצאים תחת מלכותו ית'. זו משמעות דברי חז"ל, שאדם נברא יחידי ללמדך שכל אחד ואחד הוא עולם מלא ולכן, כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם (סנהדרין לו, א). לכן תלמיד חכם נקרא "מלך" (גיטין סב, א), כי הוא אדם משעבד את גופו ונפשו, את רצונותיו ואת מידותיו, למלא רצון בוראו ובכך הוא נעשה מרכבה לשכינה.

על אברהם אבינו אמרו חז"ל (ברכות ז, א): "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון, עד שבא **אברהם קראו אדון**, שנאמר: 'אדני א-להים' ". כלומר, שהוא היה הראשון שהמליך את בוי"ע על עצמו והתכוון לחנך גם את בניו ללכת בדרך זו, כש"כ (בראשית יח, יט): "כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה אֶת בְּנֵי וְאֶת בֵּיתוֹ אֲחֵרָיו וְשָׁמְרוּ וְשָׁמְרוּ דְרַךְ ה' ". לכן, באותה שעה התחילה מלכות ה' בבריאה, כש"כ (בראשית כב, יז): "וַיִּכַּל לְדַבֵּר אֶתוֹ וַיַּעַל אֶל-לֵהִים מֵעַל אֲבְרָהָם", ופירש"י: "לשון נקיה הוא כלפי שכינה ולמדנו (ב"ר) **שהצדיקים מרכבתו של מקום**".

הכוח העצום הטמון במעשי האדם

האדם נברא יחידי אבל על כתפיו הוטל עולה של הבריאה כולה. אמרו חז"ל שכל צינורות השפע של בורא עולם עוברים דרך האדם.

הנה מצוה אחת נצטווה אדם הראשון, לא לאכול מעץ הדעת, והוזהר שאם יאכל מעץ הדעת הוא ימות. אדם וחוה לא עמדו בניסיון, אכלו מעץ הדעת ונגזרה עליהם מיתה. אבל תשאל השאלה, למה גם על בניהם נגזרה מיתה? לא זו בלבד, אלא שבגלל חטאו של אדם הראשון התקללה כל הבריאה כולה!

מכל זה אנו רואים, שמעשה אחד של האדם יכול להשפיע ולקלקל את הבריאה כולה.

כתב הרמב"ם בהלי' תשובה (ג, ז): "צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב. חטא חטא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה. עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם להן תשועה והצלה. זה הוא שנאמר וצדיק יסוד עולם, זה שצדק עצמו הכריע את כל העולם והצילו".

בדברי רבינו ז"ל, שמקורם במסכת קידושין (מ, א-ב), כתוב דבר נורא ונשגב עד מאוד. יתכן, ואדם נמצא ברגע זה במצב שבו כפות המאזניים מאוזנות, "חציו זכאי וחציו חייב", ואז הוא עשה מעשה שלילי, פעוט ביותר, מיד גזר על עצמו עונש קשה מאוד. כשקרתה לאדם תאונה כלשהי, או מחלה נוראה, הוא מתחיל לחפש את הסיבות ואת הגורמים, מתי זה התחיל ולמה? וכלל לא יעלה בדעתו, שכל זה נגרם שכל זה נגרם בגלל שעשה מעשה מסוים נגד רצון ה' ר"ל. כך לאידך גיסא, עשה האדם מעשה טוב, ואין טוב אלא רצון ה', הוא זוכה להצלחה מרובה בכל תחום שהוא, ויכול להיות שהוא יתלה זאת בכישרונו, בשכלו, בכוחו ובעוצם ידו, ואינו מעלה בדעתו שזה הכל בזכות אותה מצוה.

סיפרו חז"ל, שכשנולדה בתו של רבי עקיבא אמרו לו החוזים בכוכבים, שבאותו ערב שהיא תתחתן היא תמות. הוא כמובן לא סיפר זאת לאיש, אבל שמר את הדברים בליבו. כשהגיע הזמן והיא נשאה, למחרת בבוקר רץ אביה לביתה לבדוק אם אכן אותה תחזית התקיימה? אבל להפתעתו, היא פותחת לו את הדלת בעצמה, הווי

www.hybp.co.il כתובת האתר של ישיבת "אשרי האיש"

אומר, טעו החוזים בכוכבים. אבל אז, הוא נדהם לראות שעל הקיר תלוי נחש הרוג, שבעינו נעוצה סיכה גדולה, מהסוג שהנשים נוהגות לשים בשערן. הוא היפנה את תשומת ליבה של בתו לנחש ההרוג, שהיא כמובן נדהמה לראותו. המשמעות הייתה, שכשהיא חזרה מהחופה והסירה מעליה את תכשיטיה, היא נעצה את המחט בקיר העץ של דירתה, מאחר והדירה הייתה חשוכה, היא כמובן לא ראתה את הנחש שזחל על הקיר, ובאופן אקראי ביותר, נעצה את הסיכה אל תוך עינו. אגב, זו הדרך היחידה להרוג נחש בצורה מהירה. מכיוון שגולגלתו עשויה מעצם קשה ביותר, רק דקירה ישירה לתוך עינו פוגעת מיידית במוחו והורגת אותו. עמדו שניהם, רבי עקיבא וביתו, והתבוננו בנס העצום שהתרחש בלילה!

אז סיפר לה רבי עקיבא את התחזית של החוזים בכוכבים, ואמר לה, את רואה זה הנחש שהיה אמור להרוג אותך בלילה זה, אז מה קרה ששינה את התחזית שכבר הייתה צפויה מיום הולדתך? האם עשית איזושהי מצוה גדולה לאחרונה? אמרה לו, אכן, שעמדה לצאת לחופה, כשהיא לבושה שמלת כלה וכל התכשיטים, הגיע לפתע עני לפתח ביתה וביקש ממנה אוכל, להחיות נפשו. היא נענתה לו באופן מידי, במקום ללכת מיד לחופה, הכינה לו סעודה הגונה ועמדה ושירתה אותו עד שגמר את סעודתו, רק אז הלכה לחופה. יצא רבי עקיבא והכריז: "צדקה תציל ממות", ולא רק ממות טבעי, אלא אפילו "ממיתה משונה". הרי לנו כאן, שמעשה אחד של צדקה וחסד, יכול לשנות את גורלו של האדם באופן קיצוני ביותר.

סביר מאוד, שאם אנו היינו עומדים במצב כזה, היינו מפנים את אותו עני לשכנה ומבקשים ממנה: "אולי את יכולה לעזור לעני הזה, כיוון שאני צריכה ללכת דחוף לחופה", או נותנים לו סכום כסף שייגש למסעדה קרובה ויסעד את ליבו. אבל בתו של רבי עקיבא, עמדה בניסיון וכך הצילה את עצמה.

אבל הרמב"ם כתב זאת לא רק ביחס לאדם הפרטי, אלא ביחס לכל העולם כולו. נתרגם זאת לעצמנו, יכול להיות שהייתה צריכה עכשיו להתרחש תאונה קשה בכביש בין תל אביב לירושלים, ואדם מסוים עשה מצוה ובכך מנע את התאונה מבלי שמישהו בעולם ידע זאת. במעגל גדול יותר, יכול להיות שהייתה צריכה לפרוץ מלחמה והיא נמנעה בגלל מעשה טוב של אדם, כמובן גם להיפך.

סיפרו חז"ל על קמצא ובר-קמצא, שבגללו חרבה ירושלים. שאדם מסוים התנהג בצורה רעה וביזה אדם בפרהסייה, והחכמים היו במקום ולא מחו בידו, ומעשה

www.hybp.co.il כתובת האתר של ישיבת "אשרי האיש"

זה היה "הקש ששבר את גב הגמל" וירושלים חרבה והמקדש נשרף. חז"ל ברוח קודשם ידעו, את חשבונות שמים, מה גרם למה.

העולם כולו נמצא במצב קשה מאוד, שאיש לא רואה את סופו

הנה כולנו מאמינים בני מאמינים בכל דברי חז"ל ככתבם וכלשונם. אבל לימדונו בעלי המוסר, שעל האדם לחפש כל הזמן איך לחזק את האמונה בכל אופן שהוא. כמו שהאריך בכך ספר חובת הלבבות בשער הבחינה.

אנו נמצאים בעיצומו של משבר עולמי, שדומה שהאנושות לא חוותה מעולם. מגיפת "הקורונה" מזעזעת תבל ומלואה. אין עיר ואין כפר שהיא לא פגעה בו בצורה קלה או קשה. יותר ממיליון איש כבר מתו מנגיף זה. המומחים אומרים, שכבר חלו בעולם יותר משמונה מאות מיליון איש במחלה זו. כלכלת העולם סובלת מזעזוע קשה מאוד שאיש אינו יודע מה יהיה בסופה.

והנה כולם יודעים שהמגפה התחילה בסין מאדם אחד, שגם זהותו ושמו ידועים. הוא בשוגג או במזיד, על כך חלוקות הדעות, גרם לאותה שרשרת של הדבקה שהולכת וגוברת מיום ליום. מאותה מגיפה כבר מתו ברחבי תבל יותר ממיליון איש, והמספרים גדלים מיום ליום. מכאן עלינו לראות, איזה נזק יכול להיגרם לכל העולם על ידי מעשה של איש אחד. כל זה בא ללמד אותנו מוסר, כדי שנבין שאם על ידי מעשה של רשלנות יכול להיגרם אסון כל כך גדול, הרי על ידי מעשים רעים נגרמים אסונות הרבה יותר גדולים. יתר על כן, נחפשה דרכנו ונחקורה, למה הגיעה אותה תקלה על ידי אותו סיני? האדם המאמין חייב להיות ברור אצלו שזה בגלל מעשים רעים, כש"כ הרמב"ן (סוף פ' בא) שיסוד האמונה הוא שאין יסורים בלי חטא, וגם כאן יתכן שמעשה מסוים של קבוצת אנשים, או אפילו של איש אחד, היא זו שהכריעה את כל העולם לכף חובה.

על כן הבה נתאמץ כולנו להתחזק באמונה, לדקדק במעשינו, להגביר את תפילותינו ולהתאמץ במעשים טובים יכריעו את הכף לזכות וכל הרעה הגדולה תיפסק מן העולם.